

Ljubica Jelisavac

KULTURNO NASLEĐE KAPADOKIJE,

anadolijske doline koju su uobličili vulkani

Maloazijska oblast Kapadokija, centralna oblast današnje Turske, jedna od kolevki istorije civilizacije, omeđena Crnim morem na severu i planinom Taurus na jugu, skriva izuzetno kulturno blago taloženo na prostoru Anadolije od neolita do novijih vremena. Prelepu kapadokijsku dolinu, nastalu pre oko 15 miliona godina, izlivanjem vulkana Erkijsa na istoku, i Hasana na zapadu, po lepoti pejzaža pored sa predelima viđenim na Mesecu. Doista, egzibicije same prirode, njenim "čei fom" stvorene forme ne samo što asociraju na razne nama poznate oblike: kamile, pečurke, majmune, ili pak izmaštane: vilinske odžake, već ovde uzvišenja imaju takav presek da njihov kolorit ukazuje na sastav materije i elemente koji ih čine: bazalt, alabaster, oniks, mermer... Pored Doline čarobnih dimnjaka, Crvene doline, čudo prirode su i Dolina golubova, kojih je u Kapadokiji nekada bilo mnogo i koji su svojim izlučevinama takođe ostavili trag na terenu, kao i neverovatna Dolina ljubavi, tačnije Dolina falusa...

Kapadokijsko tle čuva ostatke deset do devet hiljada godina starog neolitskog naselja. Na lokalitetima su otkrivene brojne statue Boginje Majke naglašenih kukova, otmen nakit, bojena keramika, zemljane posude... Drevni način pravljenja grnčarije i danas se neguje u ovoj oblasti. Kapadokijom su dugo vremena vladali Hetiti, sve do 1200. godine pre naše ere, zatim Frigijski, Persijanci, koji su je nazvali "zemljom lepih konja"... a kasnije će biti i u sklopu Rimskog carstva. U ovim stenama skrivali su se od pagana i molili prvi hrišćani, formirajući u njima crkve, manastire, monaške ćelije...

Samo oko Gereme muzeja na otvorenom, ima 200 monaških kapela. Poznato je da su u Kapadokiji, koja je sve do 20. veka bila "Meka" pravoslavnim hrišćanima, boravili i propovedali najpre Sv. Pavle, Sv. Jovan, Sv. Simeon, u 3. veku, po ozakonjenju hrišćanske vere – Sv. Vasilije Veliki. Rodom iz Kapadokije, liturgičar Sv. Vasilije Veliki, inače episkop centra Kajzeri, čija je očuvana kapela oslikana u jedanaestom veku, tvorac je prve manastirske zajednice.

Uticajni su bili i Grigorije Niski i Grigorije iz Nise, današnjeg Nevsehira, takođe rođeni u Kapadokiji. U blizini Gereme, jednog od najvažnijih hrišćanskih centara od 6. do 9. veka,

Kapadokija

postoji oko 400 crkava, uključujući i one u i oko doline Zelve, Avkilara, Mustafapaše, Ušisara, Ortahisara i Kavušina. Tokali crkva, Karikli crkva, Karanlik (mračna) crkva, Bogorodičina crkva, Elmali (jabuka) crkva, Jilanli (zmija) crkva, El Nazar crkva i ostale crkve u stenama izdvajaju se po lepoti svojih konstruktivnih rešenja i fresko slikarstvu.

Iz vremena ikonoborstva, od 726. do 843. godine, na zidovima kapadokijskih crkava preostali su apstraktni crteži rađeni crvenom bojom, kao i predstave stilizovanog krsta. Od kraja devetog pa sve do trinaestog veka, hrišćani će ponovo graditi crkve u Gereme, Ihlari i Soganli, oslikane prelepim freskama sa biblijskim scenama, čiji je kolorit i danas intenzivan. Preovlađuju scene iz života Isusa Hrista i Bogorodice, kao i figure svetih ratnika, Sv. Đorđa i Sv. Teodora.

Ikonografska zanimljivost predstavlja lik Sv. Onofrija iz 11. veka, u Jilanli (zmija) crkvi. U njoj je ovaj monah iz Egipta, predstavljen kao hermafrodit. Kako legenda pripoveda, on je najpre bio veoma lepa žena, koja se, posle smrti muža, molila da bude u miru, što joj je i uslišeno, tako da je navodno bila pretvorena u bradatog starca...

Drevnoj civilizaciji područje Kapadokije duguje i podzemne komplekse – gradove: Derinkji, Mazi, Kajmakli... koji imaju i po osam nivoa u dubini od preko 50 metara. U njih se danas može ući samo sa ulaznicom i pod uslovom da ne bolujete od astme. Ipak, ventilacija je možda i bolja nego u nekim savremenim objektima, jer su ih ljudi znalčki planirali ne samo za ostavljanje poljoprivrednih proizvoda, već i radi zaštite od osvajača.